

Nova odkritja v izviru Obrh

Darko Hribar

Jamarski klub Krka; Klub za podvodne aktivnosti Novo mesto

Izvir Obrh pri Dolenjskih Toplicah, imenovan tudi izvir Obrščica, predstavlja poseben izziv tako za potapljače odprtih voda kot za jamske potapljače. Sifonsko jezero leži v vznožju Pogorelca, ki se dviga 826 m visoko. Že leta 1980 se je v izvirni tolmun potopil jamski potapljač Marko Kraševac, leta 1986 pa Ciril Mlinar – Cic. Zapisal je (Mlinar, 1986), da se v globini 19 m začne vodoraven rov, ki se po nekaj metrih zoži, v za potapljača preozek prehod. V rovu sta videla lepo število človeških ribic, kar je dokazovalo, da za izvirov tolmana obstaja še nekaj več.

V izviru Obrha se je od takrat potopilo veliko potapljačev, tako športnih kot jamskih, a pravega nadaljevanja niso našli. Zaledje izvira sega pod Kočevski rog, verjetno vse do Željnskih jam pri Kočevju, kjer ponikata Rudniški potok in Rinža v zaledju, ali celo do Ribniškega polja, kjer ponikata Rakitnica in Ribnica. Od kje pritekajo vode v izvir Obrh, do danes še ni ugotovljeno. Za izvir Radeščice v Podturnu, od Obrha oddaljen 800 m proti jugu, pa je bilo z barvanjem in analizo usedline (Novak, 1982), ki vsebujejo delce premoga, ugotovljeno, da ima zaledje na Kočevskem polju pri Željnskih jamah, kjer ponika Rudniški potok.

Pogled na izvirno kotanjo Obrh iz zraka. Levo nekdanji mlin. FOTO MARKO PRŠINA

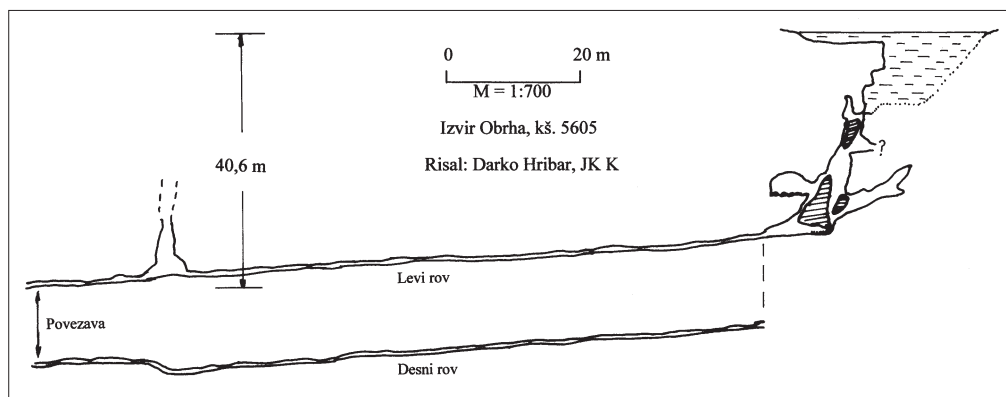

Potop v Obrhu 6. maja 2007. Izvlek skale z dvojnim škripčevjem. FOTO LEOPOLD BREGAR

Ob raziskovalnem potopu leta 2006 sva z Urošem Iličem pod steno, izven sifonske Cicove jame, odkrila možen prehod v nove dele sifona. Videti je bilo, da se za ožino sifonski del tolmana nadaljuje v globino in dolžino. Vhod v nov sifonski rov je 13 m pod gladino jezera na koncu navpične stene na desni strani, če gledamo s stopnic pred jezerom, kjer se običajno potopimo. Nad sifonom se dviga druga previsna stena vse do 2 m pod gladino, ki jo ločuje prelom, v katerem se je tudi izoblikoval sifon. Prehod v vertikalo sifona, ki se začne na globini 14 m, je tipični vertikalni prelom meandrastega značaja vse do globine 33 m, kjer preide v horizontalen prelom.

Prava raziskovalna vnaša se je začela šele naslednje leto, marca 2007, ko smo začeli podrobnejše raziskovanje ožine sifona in kovati načrte za njegov preboj. Prehod prek sifona je onemogočala ogromna skala. Kako jo premagati? V naših glavah je bil sto in en načrt! Začel sem s pripravljavanjem visokotlačnih priključkov za prvo stopnjo regulatorja za razna pnevmatska kladiva, vrtalke itd. Naprava je pod vodo delovala brezhibno.

S pnevmatskim kladivom in predelanimi nastavki za vrtanje v globini 13 m, kjer je prehod v sifon, sem zvrtil luknje za svedrovce v skalni blok in steno za odmikališča. Z jamarsko reševalno vravno tehniko (dvojnimi škripčevjem – bernardom) smo

Priprave na zadnje raziskave levega rova. FOTO LEOPOLD BREGAR

poskušali izvleči skalo iz sifona. Na gladini jezera je zunanja ekipa Peter Rogelj, Frenk Jenkole in Leopold Bregar pripravila razbremenilno sidrišče na stopnicah tik nad vodo. Pričakovali smo, da bo tehnika zdržala težo skalnega bloka, ki bi ga dvignili iz prehoda v sifon. Po dolgotrajni naporni celodnevni akciji nam je poskus z reševalno vrvno tehniko pod vodo v celoti uspel. Raziskovalna vna nam ni dala miru in kot prvi se je s side-mount konfiguracijo (jeklenke pod pazduho) skozi sifon podal izkušen jamski potapljač Uroš Ilič. V jezeru je bila vidljivost po akciji izvleka skale z vrvno tehniko tako rekoč nična, kljub temu so se pričakovanja, da se Uroš srečno vrne iz globine z dobro novico, stopnjevala. Po dvajsetih minutah so se zračni mehurčki približali bregu in Uroš je izplaval z globino na računalniku 29,5 m.

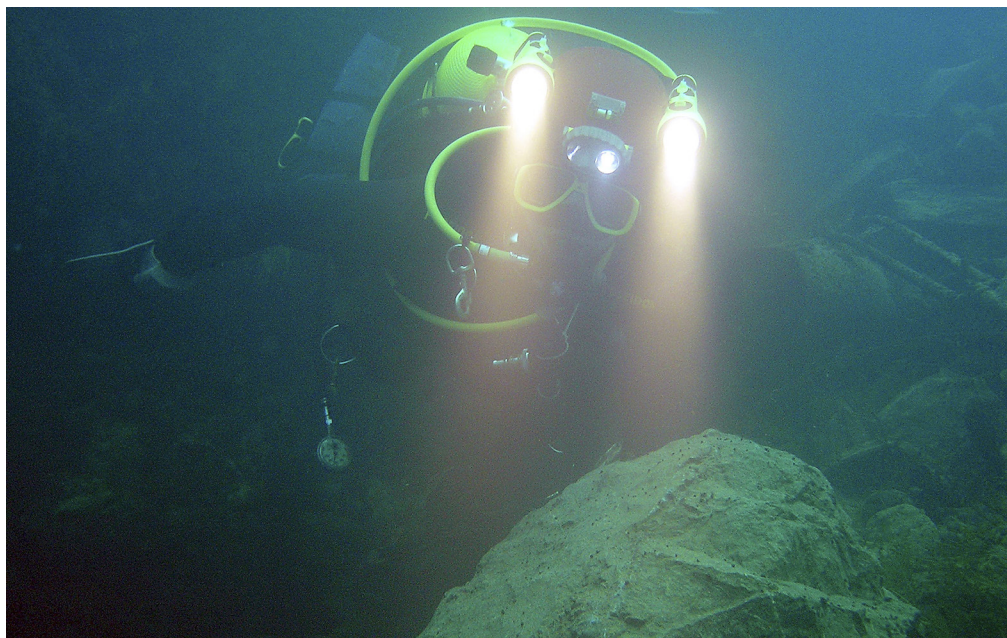
V naslednjih dneh, tednih in mesecih smo se posvetili dolgotrajnemu in napornemu saniranju prehoda v sifon za varen prehod v globino, pri katerem so sodelovali še potapljači Dejan Žugelj, Marko Špelič, Marko Pavlin, Matjaž Paj, Nenad Moravac in naš podvodni fotograf Milan Pergar – Cic. Iz vhoda v sifon, ki je pod naklonom 40 stopinj, smo s pomočjo potapljaškega dvigala in kompenzatorja na podaljšani cevi odstranili še kakšen kubik skal, kamenja in raznega materiala. Ob tem smo zgradili pred sifonom pol metra visok zid iz pohištenih cevi in tako preprečili nadaljnje zasipanje sifona ter varno raziskovanje. Za saniranim prehodom v sifon nas je presenetila nova nadležna kompaktna ožina tik nad vertikalo, ki gre v globino. Z napornimi delovnimi potopi, ki jih je bilo vsaj pet, sva poskušala s pnevmatskim kladivom nekoliko razširiti ožino za lažje nadaljnje raziskovalno delo na dnu sifona. Preizkus nekoliko razširjenega prehoda sem kot drugi preveril jaz in tako skoraj nemoteno zdrsnil v globino sifona. Prišel sem do globine 32,7 m, a od tu pravega nadaljevanja ni bilo videti. Z dna sem vzel še vzorec grobe mivke za analizo in se vrnil na površino, kjer vedno nekdo pričakuje nove informacije o raziskovanju.

Vsako leto prinese kaj novega in začetek leta 2008 je že bil tak. V januarju sva se z Urošem potopila prvič skupaj na dno sifona, da od tu poiščeva nadaljevanje. Po temeljitem raziskovanju z vidljivostjo do 10 m sva, povsem na dnu na globini 33 m,

odkrila konkreten pritočni prehod pod pravim kotom prelomnice v smeri 270 ° proti masivu Kočevskega roga. Prelomnica oziroma meander, po katerem se iz globine 14 m spustiš na dno, vodi naravnost proti smeri jug 180 ° ali drugače proti jami Jazbina, ki je oddaljena pribl. 200 m. Na prehodu je veliko grobe mivke, ki jo prinaša aktivni tok. Stene in kamenje okrog prehoda je močno zlizano do tako rekoč visokega gladkega sijaja, saj je stena kot spolirana. Po dokaj dolgem raziskovalnem potopu za izvir Obrha in s prvim dekompresijskim postankom v njem v zgodovini na globini 3 m (10 min.) sva po 48 min. izplavala na površje. V mokrih oblekah sva bila nekoliko prezebla, a zelo zadovoljna, da se vodni rov nadaljuje! Ko sva ta del merila, sva se »od zadaj« na nekaj metrov približala mestu, do kamor je skozi drug vhod prišel Cic. Povezava je bila preozka!

Na naslednjem potopu (vsi v januarju) se je Urošu uspelo stlačiti skozi najdeni prehod, kjer je iz nasprotne strani na globini 26 m odkopal širši prehod, ki ga danes uporabljamo. Naslednji dan je sledil nov raziskovalni potop. Za novim prehodom sva na globini 34 m začela vleči vrstico v najbolj obetavno smer 270 °. Po 100 m dolžine nama je zmanjkalo vrvice in prišla sva do nove globine – 39 m. Rov je bil v celotni dolžini visok 1 m in širok do 10 m. Dno je bilo povsod sprano in zaradi močnega pretoka ga skoraj ni bilo mogoče skaliti. Na naslednjem merilnem potopu vhodne vertikale do globine 34 m je Uroš našel nov rov, levi krak (tudi ta je na moč podoben desnemu), ki sva ga preplavala v dolžini pribl. 50 m. Sledil je še raziskovalno-merilni potop novega poligona (desni krak), na katerem je na pomoč priskočil še Igor Vrhovec, izkušen jamski potapljač iz kluba Norik-sub Ljubljana, vendar se je končal v podoru 120 m od križišča.

Letošnjih raziskav smo se spet lotili januarja, ki je očitno najbolj ugoden mesec. Igor in Uroš sta se potopila v desni krak in poskušala najti skozi podor na koncu

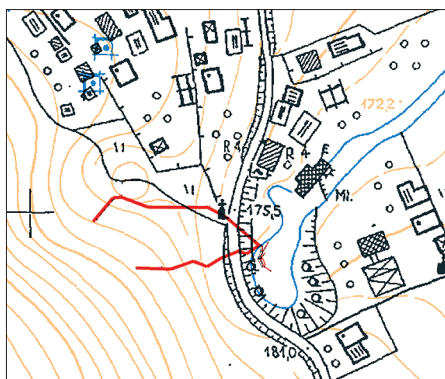
Darko med saniranjem podora v tolmunu. FOTO MILAN PERGAR – CIC

poligona novo nadaljevanje, pri čemer nista bila uspešna. Jaz sem jima dostavil do vhoda v sifon dekompresijske jeklenke in izdelal dekompresijsko postajo na treh metrih. Na naslednjem potopu se je Uroš odločil za raziskavo levega kraka, ki poteka približno vzporedno z desnim in ga opremil z vrvico do dolžine 80 m. Zaradi premajhne količine zraka sem ga spremljal le do križišča (do globine 34 m). Za naslednji potop smo pripravili zadovoljivo količino opreme. Februarja sva se z Urošem še enkrat potopila v levi krak, ki se je na najino presenečenje po 120 metrih združil z desnim krakom. Oba se končujeta v podoru, po karti pod udornico nad cesto. Na tem potopu sva izmerila novo presenetljivo globino Obrha – 40,6 m. Ob vračanju sva pred križiščem opazila novega prebivalca Obrha, verjetno gre za potočnega piškurja, vendar ga nama ni uspelo natančno identificirati. Uroš je še enkrat pregledal levi krak in našel kamin, ki sta ga na naslednjem potopu raziskala z Igorjem, a se je na globini 26 m končal. V podoru še obstajajo možnosti za nadaljevanje, a je dolžina in globina že kar zahtevna za side-mount konfiguracijo. Obupali pa še nismo. Natančnejši opis sifona z načrtom je v Katastru Jamarske zveze Slovenije. Raziskave seveda sledijo.

Potop v sifon Obrha kot vsak jamski potop zahteva ustrezno znanje in opremo za jamsko potapljanje, poleg tega pa še izkušnje s side-mount konfiguracijo! Pri tem sifonu je treba »na pamet« poznati pravi prehod skozi vhodni meander – ožino, saj je razširjen le na enem mestu in ga je treba zadeti na 10 cm natančno.

LITERATURA

- Mlinar, C., 1986. Izvir Obrh pri Dolenjskih Toplicah, še eno nahajališče človeške ribice na dolenjskem krasu. Naše jame 28:59–60.
- Novak, D., 1987. Podzemeljski vodni tokovi na Dolenjskem. Dolenjski kras 2:23–27, Jamarski klub Novo mesto.

Lega potopljenih rogov na topografski karti.

Skica vhodnega dela novih rogov.